

El Llegat Cinematogràfic de Francesc Tomás Fort a l'Arxiu Municipal de Lleida

JORDI TOMÁS EN CONVERSA:

Entrevista per
Núria Urrea

Avui, Jordi Tomás ens parla sobre la valuosa donació documental del seu pare, Francesc Tomàs Fort, dels anys 40 i 50 a l'Arxiu Municipal de Lleida.

"Si no fos gràcies a l'arxiu, no hauríem pogut veure les pel·lícules i moltes d'aquestes obres haurien quedat perdudes, desconegudes per tothom"

Jordi Tomás

Com descriuries el teu pare? Recordes com es va iniciar en aquest món de la fotografia i el vídeo?

El meu pare era com una mena de Leonardo da Vinci, però en petit, modest, amb el seu sentit crític de científic. Era una persona amb una gran curiositat i afició per tota mena de coneixements, especialment en àrees com els avanços tecnològics. En la seva joventut, va viatjar força, però sempre somiava amb viatjar encara més i conèixer nous països. Tenia un interès especial per l'estranger i també per volar amb avioneta. La seva curiositat no només es manifestava en la seva passió per la tècnica i el coneixement, sinó també en el seu desig de veure el món i aprendre d'ell.

La fotografia i el cinema va ser una evolució natural dels seus interessos, segurament influenciat per la seva afició pel cinema, la lectura i el seu afany per l'aprenentatge. Va arribar a gastar molts diners en subscripcions a revistes de foto i cine, principalment americanes, angleses i franceses. El seu interès es centrava especialment en els aspectes tècnics i en aspectes originals i menys coneguts.

El teu pare parlava anglès, un home molt avançat per la seva època. Saps com va arribar a aprendre l'idioma?

Li agradava molt llegir revistes i llibres en anglès, i va viatjar a Londres diverses vegades amb la meua mare, cosa que li va permetre practicar l'anglès de manera activa. Encara que no crec que fos perfectament fluent, es feia entendre força bé. En aquell temps, les possibilitats d'aprendre idiomes no eren com les d'ara, així que la seva dedicació i passió per aprendre eren destacables.

Llegint l'agenda personal de Francesc Tomás, es pot veure que era un home meticulós i organitzat, i que alhora tenia un gran sentit de l'humor. El teu pare tenia una personalitat única que es reflectia en la seva aparença i estil, gairebé com si fos un personatge de les seves pel·lícules, no ho creus?

Sí, el meu pare era una persona molt ordenada i amb un gran sentit de l'humor. Li encantava fer bromes i mantenir un ambient divertit al seu voltant. Per exemple, recordo que, en una ocasió, posava paper de farciment al forro del barret del seu company perquè, d'aquesta manera, semblés que el cap li estava creixent. Aquest tipus d'humor era una part important de la seva personalitat. A més, era una persona molt sociable i tenia molts amics. Encara que sovint es mostrava seriós en la seva feina, aquesta combinació d'ordre i humor el feia una persona única i apreciada per tots els que el coneixien.

L'aparença i estil del meu pare eren únics, a les altres persones els podies confondre, però al meu pare no, era inconfusible.

No portava barret, cosa que el feia destacar. Sempre anava amb americana, camisa i corbata, inclús en les excursions de muntanya, i les seves ulleres i pentinat li donaven una presència singular.

Francesc Tomás Fort

En comparació amb les seves germanes, no era tan 'guapo', però tenia una personalitat i una imatge molt distintiva i carismàtica. Moltes vegades el comparàvem amb personatges famosos, com el magnat Aristóteles Onassis, cosa que li feia gràcia.

"...a les altres persones els podies confondre, però al meu pare no, era inconfusible"

Jordi Tomás

Quin creus que era el paper de la teua mare, Teresa Cònsul, en les pel·lícules?

La seva presència i suport eren fonamentals per al meu pare, es va implicar molt en els processos creatius, tant en la fotografia com en el cinema.

Recordo que, fins i tot quan érem petits, el meu pare encara utilitzava projectors de pel·lícules a casa, i la meua mare també participava en aquestes activitats, gaudint del temps que passàvem junts veient les seves creacions.

Com equilibrava el teu pare la seva vida professional amb l'àmbit familiar? Com creus que va influir en tots dos sentits?

El meu pare va aconseguir equilibrar la seva carrera artística i professional amb la seva vida familiar de manera força efectiva. Després de les hores de treball com a Cap d'Estadística a la 'Delegación Nacional de Sindicatos' i les hores invertides en la fotografia i el cinema, sempre trobava temps per dedicar a la família i als seus interessos personals. El meu pare li agradava compartir amb nosaltres les seves passions, com ara la música clàssica, va ser ell qui em va introduir en aquest món i, gràcies a això, tota la família va desenvolupar un afecte per la música. A més, quan jo estudiava, solia demanar-li ajuda amb els deures, i ell sempre estava disposat a ajudar-me tant a mi com al meu germà, especialment en matemàtiques, química i física.

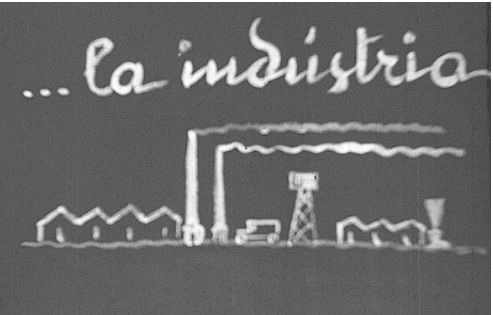
En Tomás tenia una gran afinitat per enregistrar la quotidianitat. Què creus que el va poder influir a formar aquest estil únic com a cineasta?

Crec que la passió del meu pare per enregistrar la quotidianitat es va veure influïda per la seva pròpia experiència familiar i personal. Va créixer en una família nombrosa i sembla que sempre va tenir un gran interès a capturar moments quotidians.

El seu interès per documentar la vida diària, com els seus fills banyant o altres activitats comunes, era força innovador per l'època. En aquell moment, no era habitual que la gent enregistrés aquests tipus d'instantns amb tanta regularitat com ho feia ell. La seva dedicació a enregistrar la quotidianitat probablement reflecteix el seu desig de preservar i compartir els records i moments especials de la vida familiar.

Entrant en el mètode de treball, com era el seu procés creatiu? Durant la projecció de la pel·lícula "Lérida de hoy y de siempre (1946-1947)" al Morera Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida, ens parlaves de la pissarra que utilitzava per a la creació dels intertítols (cartells). Ens podries explicar una mica més sobre això?

Sí, a casa, la pissarra estava sempre disponible, i la veia sovint, però no sabia que s'utilitzava per a la creació dels intertítols (cartells) fins que vam discutir-ho a la projecció. A més d'això, el meu pare utilitzava plantilles per fer lletres, que ajudaven a donar un aspecte professional als seus projectes cinematogràfics. El meu pare combinava tècniques més tradicionals amb un enfocament personal i innovador, explorava altres àrees com la fotografia macro i la fotografia microscòpica. A casa encara conservo el microscopi que utilitzava per a fer experiments amb textures i detalls que capturaven aspectes únics del món natural.

Intertítol (cartell) fet amb la pissarra

Muntava el teu pare les seves pel·lícules o comptava amb algú que l'ajudés en aquest procés?

El meu pare muntava les seves pel·lícules ell mateix. No disposava d'ajuda externa per al muntatge; ho feia tot de manera autodidàctica. Recordo que tenia tots els aparells de muntatge a casa, incloent-hi la màquina de muntar, i es dedicava a aquest procés amb molta cura. Com era un entusiasta de la tecnologia, va experimentar amb diferents tècniques i formats, fent que algunes pel·lícules estiguessin muntades al revés.

Revisant l'agenda del teu pare, també hem pogut veure les pel·lícules que mirava al cinema. Consumia tota mena de gèneres, des de terror, com *Las Sombras de Frankenstein* (Lee, 1939), comèdia, com *Boda accidentada* (Iquino, 1943), romanç, com *Eso que llaman amor* (Schuster, 1937) , fins a aventures, com *El Caballero Negro* (Garnett, 1954). Quins referents cinematogràfics creus que van influir més en el teu pare?

Entre els referents cinematogràfics que el van influir, recordo que Alfred Hitchcock era un dels seus preferits. Sempre parlava dels efectes de càmera i les tècniques de Hitchcock. Els clàssics del cinema de comèdia, com Candilejas (Chaplin, 1952), també li interessaven molt. Les pel·lícules de Charles Chaplin, amb les seves escenes divertides i la seva manera única de presentar l'humor es reflectia en la seva pròpia producció cinematogràfica i en la manera com tractava les escenes en les seves pel·lícules. També llegia molta literatura humorística, com l'Antologia de l'humor (Breton, 1940), que contenia traduccions de llibres anglesos sobre l'humor britànic.

“Les pel·lícules de Charles Chaplin, amb les seves escenes divertides i la seva manera única de presentar l'humor es reflectia en la seva pròpia producció cinematogràfica..”

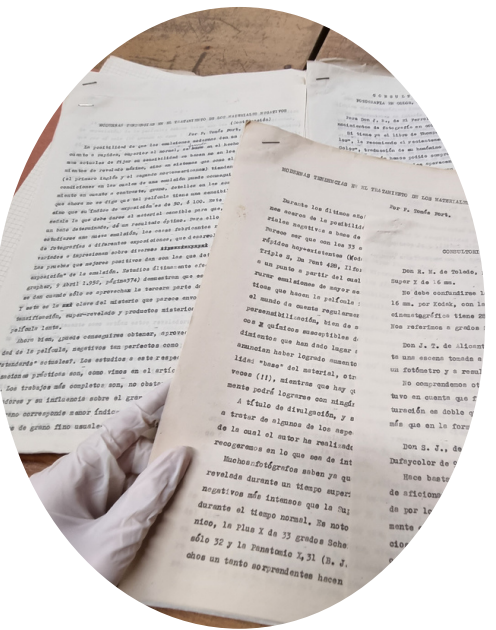
Jordi Tomás

El teu pare publicava articles molt enfocats en el tractament del color a la revista tècnica de fotografia Sombras entre el 1944 i el 1954. Sovint signava amb el pseudònim Kalium, el qual significa potassi, un element químic. Què més ens pots contar sobre la seva participació?

El motiu del pseudònim podria haver estat per preservar l'anonimat o per afegir un toc de misteri o distinció als seus escrits. Els articles publicats a Sombras estaven molt enfocats en el color i a resoldrer dubtes.

El meu pare era conegut per revelar pel·lícules i diapositives en color, una especialitat poc comuna en aquell moment. Va muntar un estudi de revelatge al carrer Ciutat de Fraga de Lleida, comercialitzat sota el nom "Laboratorios Omnicolor". Al laboratori, processava pel·lícules i diapositives en color utilitzant kits de revelatge que importava dels Estats Units. Treballava amb marques com Ektachrome, Agfachrome, Fuji, i altres menys comunes, com Orwo, així com amb sistemes de color rars, com Dufaicolor. A més, també feia còpies en blanc i negre de negatius, tant familiars com per encàrrec.

Aquesta dedicació a la tècnica del color es reflectia en els seus articles.

Articles publicats a la revista Sombras

En Tomàs també escrivia crítiques cinematogràfiques. Recordes què significava la crítica per a ell?

El pare tenia una gran passió pel cinema, i la crítica cinematogràfica era una manera d'expressar aquesta afició. El seu interès per la crítica venia en part de la seva lectura d'altres revistes i publicacions, com la revista Destino i La Codorniz. Aquestes lectures probablement van influir en la seva manera de veure i analitzar el cinema. A més, el pare tenia una gran capacitat per escriure de manera clara i captivadora, cosa que feia que les seves crítiques fossin especialment valuoses.

A més de la crítica cinematogràfica, també escrivia cròniques de futbol, tot i que no li agradava gaire el futbol, recordo que redactava aquestes cròniques sense assistir als partits; en canvi, preguntava a les persones que havien vist els partits, recopilant les seves impressions.

Les pel·lícules i fotografies del teu pare ens ofereixen una oportunitat per redescobrir Lleida dels anys 40 i 50, en plena postguerra. Hi ha algun lloc de Lleida que recordis que ell filmava sovint o que tingués un significat especial per a ell? Com creus que la seva obra contribueix a la comprensió de la història i la cultura de Lleida?

Recordo que els Camps Elisis eren un lloc que ell solia filmar força i sembla que tenien un significat especial per a ell.

Les imatges que va capturar no només contribueixen redescobrir l'estat de la Seu Vella i el Canyeret anys després de la Guerra Civil, sinó també documenten la vida quotidiana de la gent. Hi ha moltes fotos dels companys de feina treballant, tant a les oficines com en altres àmbits laborals. Aquestes imatges ofereixen una perspectiva única sobre la vida laboral de l'època, permeten veure com es vestien i comportaven, cosa que proporciona una visió detallada de la vida diària dels lleidatans. Amb la tecnologia actual és molt més fàcil capturar aquests moments, però en aquell moment, tenir imatges de persones en el seu entorn de treball era menys comú. M'encantaria veure fotos dels meus primers anys de feina, però en tinc poquíssimes.

Canyeret, Lleida

“Les imatges que va capturar no només contribueixen redescobrir l'estat de la Seu Vella i el Canyeret anys després de la Guerra Civil, sinó també documenten la vida quotidiana de la gent”

Jordi Tomás

I el que realment també em sembla fascinant de la seva obra són les fotos que va fer dins de casa, on es mostra com es vivia a l'interior dels habitatges, oferint una perspectiva íntima i autèntica del dia a dia familiar, una part de la vida que sovint es passa per alt en les imatges públiques o en les fotos de carrer.

Moments quotidians

Francesc Tomàs durant una temporada va ser vocal de la junta directiva de l'Agrupació de Cinema Amateur (ACA) de Lleida, dedicada a promoure el cinema i les activitats relacionades amb el món cinematogràfic a la ciutat i on els membres es reunien a la sala del Casino principal de Lleida. Com va contribuir el teu pare en aquestes activitats?

En relació amb l'Agrupació de Cinema Amateur de Lleida, el meu pare contribuïa sobretot en la part tècnica, ajudant amb la reparació d'equips i responent a qualsevol necessitat que sorgís. Si algú tenia algun dispositiu espatllat, ell estava encantat d'ajudar. A més, va actuar com a corrector d'estils i articles per a les publicacions de l'agrupació, revisant corregint escrits abans de la seva difusió.

Durant el servei militar, el teu pare va coincidir amb Frederic Gómez-Grau, cineasta i fotògraf de Cervera que va treballar a Hollywood. Com creus que va influir aquesta amistat en el seu treball?

El meu pare i Frederic eren molt amics, el meu pare rebia fotos, cartes i algun retall de pel·lícula. El que segurament li va inspirar i enriquir les seves pròpies perspectives i tècniques fotogràfiques. A més, quan Frederic venia a Lleida, recordo que visitava casa nostra i dinava o sopava amb nosaltres. Hi ha un record graciós en què la meva mare va observar que Frederic sucava el pa a la sopa, una cosa que el meu pare també va fer després, com una manera de fer-li costat.

Recordes si en Tomás va arribar a col·laborar amb altres cineastes o fotògrafs de Lleida?

Sí, el meu pare va col·laborar amb altres cineastes i fotògrafs de Lleida, però en general ho feia més per encàrrec que per iniciativa pròpia.

Per exemple, quan es va filmar la visita del dictador Francisco Franco a Lleida (1947), no crec que fos una idea que sortís del meu pare; segurament algú li va encarregar el reportatge. El mateix passa amb altres projectes, com el reportatge a Madrid o les pel·lícules de concursos d'esquí de 'Educación Descanso', que era el àrea recreativa de Sindicatos.

Francisco Franco al balcó de la Paeria, Lleida (1947)

De les 23 pel·lícules que el teu pare va deixar, n'hi ha alguna que consideris especialment significativa o representativa de la seva obra?

És molt important destacar que, si no fos gràcies a l'arxiu, no hauríem pogut veure les pel·lícules i moltes d'aquestes obres haurien quedat perdudes, desconegudes per tothom. És complicat escollir-ne només una com a representativa de tota la seva obra, ja que encara no les he vist totes en detall. No obstant això, personalment, les pel·lícules familiars que documenten les visites als pobles de la meva mare, així com les dels estius a l'Espluga de Francolí, tenen un valor sentimental immens per a mi i em porten molts records.

Sabem que tu també ets un aficionat a la fotografia. Com va influir el teu pare en aquesta passió?

La meva passió per la fotografia va sorgir del meu pare. De petit, vaig passar una època en què ajudava al laboratori de revelatge, i això va ser una experiència molt enriquidora. Recordo que, després de deixar casa, vaig muntar el meu propi laboratori com molts altres aficionats del moment, amb productes i dispositius que utilitzava per revelar les fotos. M'agradava veure com quedaven les imatges i experimentar amb diferents tècniques. Jo penso que faig el mateix que el meu pare, ja que la gent es queixa que faig fotos quan no s'ho esperen, una pràctica que ell també solia fer. Evito fer fotos preparades o artificials, i m'interessa més documentar la realitat tal com és.

Quin missatge t'agradaria que es recordés del teu pare i el seu llegat? Què esperes que la gent senti o pensi quan vegi el treball del teu pare en el futur?

M'agradaria que no només es recordés el meu pare com algú que va capturar la quotidianitat amb una mirada especial sinó que també va ser una persona que va compartir generosament el seu coneixement i tècniques amb els altres. Era conegut per explicar els seus trucs i processos amb tot detall a tothom que li demanava, cosa que és molt diferent de la tendència actual on molts prefereixen guardar els seus coneixements per si mateixos. Per a ell, el valor del coneixement es trobava en compartir-lo. A mi també em passa el mateix; em sento bé quan comparteixo el que sé, i crec que al meu pare li passava el mateix.

La seva generositat en transmetre els seus coneixements de tècnica fotogràfica i processat de pel·lícules és una part important del seu llegat. Espero que la gent, quan vegi el seu treball, senti la mateixa passió per la fotografia i la mateixa apreciació per la vida quotidiana que ell tenia. El seu llegat és una combinació d'aquesta generositat i la seva passió per capturar moments autèntics.

“M'AGRADARIA QUE NO NOMÉS ES RECORDÉS EL MEU PARE COM ALGÚ QUE VA CAPTURAR LA QUOTIDIANITAT AMB UNA MIRADA ESPECIAL SINÓ QUE TAMBÉ VA SER UNA PERSONA QUE VA COMPARTIR GENEROSAMENT EL SEU CONEIXEMENT I TÈCNIQUES AMB ELS ALTRES”

Jordi Tomás